

9. מאור ושמש דברים רמזי ראש השנה

כמו שאמר אדוני מורי ורבי הרב הקדוש רבינו אלימלך זצוק"ל על הגמרא (ר"ה טז א) למה תוקעין – רחמנא אמר תקעו, ופירש הוא ז"ל, שהגמרא מקשה למה תוקעין כלומר, מה היא הכוונה של התקיעות, ותירץ רחמנא אמר תקעו פירוש, שזאת תהיה עיקר הכוונה – לעשות רצון הבורא ב"ה

10. והגדת פרשת חקת

וידוע שרבי ברוך ממז"ב'ו' זצ"ל המליץ על כך את הכתוב: "כי הגדת על כל שמך אמרתך", שבדאי יש בכל מצוה "שמות" וכוונות קדושות, אבל הכונה היותר גדולה היא: "אמרתך", שאמר ונעשה רצונו!

11. תלמוד בבלי מסכת נזיר דף כג עמוד א

אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם? ... משל ללוט ושתי בנותיו עמו, הן שנתכוונו לשם מצוה – וצדיקים ילכו בהם, הוא שנתכווין לשם עבירה – ופושעים יכשלו בהם.

12. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף כג עמוד א

הוא שנתכווין לשם עבירה כמ"ד ביבמות גוי אסור בבתו ואפי' למ"ד מותר מדור המבול ואילך נדרו עליהם נדר עתה ופרשו מרוב עריות. שהרי אם לא פירשו לא היו צריכים להשקותו יין:

13. דף על הדף נזיר דף כג עמוד א

בשו"ת דובב מישרים (פ"א סי' ע"ג) הביא סמוכים לזה מסוגיין, דמה שלוט לא ידע בשכבה ובקומה לא מיקרי אונס, דהרי הוא סיבב זאת בעצמו מה שהשתכר, שבלילה השני לא הי' צריך לשתות יין שוב ולהביא עליו שכרות, ולכן הרי הוא מגונה בזה.

14. שיחות מוסר שם

ונתבונן נא בדבר, אם לוט גדור היה מן העריות עד שהוצרכו להשקותו יין, איך נתרצה לשתות יין ונתכווין לדבר עבירה, ועוד קשה שהרי שתי והגיע "לשכרות של לוט", כלומר שיצא מכלל "בר דעת" לגמרי, ומה הנאה יש לו מן העבירה.

אלא הן הן הדברים שאמרנו, שמאחר שלוט היה גדור מן העריות נעשה "מוכרח" בדבר והרגיש צורך עז לשבור את הכבלים שעל ידיו, ואף כי לא רצה לעבור במזיד על גדרו, מכל מקום טיכס עצה לעבור על העבירה באונס, ובלבד שיהיה בן חורין ולא עבד.

15. דף על הדף עבודה זרה דף נד עמוד א

בתפילת יוהכ"פ אנו אומרים: "על חטא שחטאנו לפניך באנס וברצון" (תפילת יום הכיפורים), ולכאורה למה צריכים לשוב על דברים שבאונס, הלוא אונס רחמנא פטריה. ויש לפרש שאכן אונס רחמנא פטריה, מכל מקום כאשר עובר על עבירה כזו גם שלא באונס, מתעורר החטא שעבר באונס, שכן מעיד בעצמו שסיבת חטאו לא היתה בגלל האונס. ולכן עליו להתוודות ולשוב בתשובה גם על האונס.

הבנת טעמי מצוות פוגמת במדרגת עבד

16. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כא עמוד ב

ואמר רבי יצחק: מפני מה לא נתגלו טעמי תורה – שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם. כתיב לא ירבה לו נשים, אמר שלמה: אני ארבה ולא אסור, וכתיב והיה לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו. וכתיב לא ירבה לו סוסים, ואמר שלמה: אני ארבה ולא אשיב וכתיב ותצא מרכבה ממצרים בשש וגו'.

פרשת חקת - קניית מדרגת עבד ה'

1. במדבר פרק יט פסוק ב

אֵת זֹקֶת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְאָמֹר דְּבַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֹתָהּ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

2. אור החיים במדבר פרק יט פסוק ב

ובדרך רמז ירצה באומרו חקת התורה שאם יקיימו מצוה זו הגם היתה חוקה בלא טעם מעלה עליהם הכתוב כאלו קיימו התורה אשר צוה ה' לאמר, כי קיום המצוה בלא טעם יגיד הצדקת האמונה והסכמת הנפש לקיים כל מצות הבורא וזה לך האות, ואולי כי לטעם זה רצה ה' שתתמסר להם המצוה בדרך חקה:

3. רמב"ם הלכות מלכים פרק ח

כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא, והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן, אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם.

4. שיחות מוסר מאמר עח

ואמנם עיקר הקושי בעבודת ה' הוא ענין זה, כי קשה מאד לאדם להרגיש את עצמו "עבד" ו"מוכרח", דהיינו לקיים את המצוות אך ורק מחמת ציווי הבורא יתברך, ונקל לו יותר לעשות לפי שיקול דעתו ולא להרגיש עצמו כבול

5. מלכים א פרק ב

(ט) וְעַתָּה אֲלִי־תִנְקָהוּ כִּי אִישׁ זֹכֵם אֶתָּה וַיִּדְעַתְּ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לִּי וְהוֹרַדְתָּ אֶת־שִׁיבֹתֵינוּ בְּדָם שִׂאוֹל...
 (לו) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרָא לְשִׁמְעִי וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵה־לְךָ בַּיִת בִּירוּשָׁלַם וַיִּשְׁבֹּת שָׁם וְלֹא־תֵצֵא מִשָּׁם אֲנִי וְאֲנָה:
 (לז) וְהִיָּה בְיוֹם צֵאתְךָ וְעַבְרַתְּ אֶת־זוֹל קְדָרוֹן יִדַע תִּדְעֵ כִּי מוֹת תָּמוּת דְּמֶיךָ יִהְיֶה בְּרֵאשִׁיָּה:

6. שיחות מוסר שם

והדברים קשים להבנה, היכן היה כאן קיום הצוואה של דוד, ואיה חכמת שלמה שסמך עליה דוד אביו, כאמרו "כי איש חכם אתה וידעת את אשר תעשה לו והורדת את שיבתו בדם שאול", האם זו היא העצה הנכונה להוריד את שיבתו בדם שאול, וכי יש מקום טוב מירושלים, והרי כמה וכמה זקנים בירושלים שלא יצאו מימיהם את שערי העיר הקדושה.... אלא מכאן אנו למדים את היסוד שאמרנו, שאעפ"י שירושלים היא מושב כל הארץ, ויכול אדם לדור בה כל ימיו מבלי צאת את חומותיה, אך כל זה כשהוא עושה כן מדעתו ומרצונו הטוב, אולם בשעה שנעשה מוכרח לשבת בה מבלי אפשרות לצאת ולבוא, הופכת ירושלים בעיניו לבית האסורים, והרי הוא עושה כל טעדיקי שבעולם כדי לשבור את כבליו ולפרוץ את חומת בית האסורים ויהי מה.

7. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף לח עמוד א

דא"ר הנינא: גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה

8. רש"י הירש בראשית פרק ו

"גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה" (קידושין לא ע"א), – זה כלל גדול בתורה. בניגוד לדעה המקובלת יש ערך למעשה האדם, רק אם יש בו משום עשיית רצון ה'. מה שאדם עושה על פי שיקול דעתו וכו', יש לו רק חשיבות משנית ומסופקת.

24. והגדת חקת
 לא מובן, הלא רש"י כתב... כלומר טמן מלכות מות ואמר
 בירושלמי שבאומות העולם מחשבה רעה נחשבת כמעשה ואם כן
 נחשב לעווג כאלו אכן עלה בידו להמית את אברהם ולהמית את
 שרה.... ועל מאורע מושחת זה פחד משה שמא עדין לא מיצה
 שכרו בתוספת ארבע מאות שנות מלכות?! אלא שכלות הכל יצא
 ממלחמת המלכים קידוש ה' עצום ורב, ובגרמתו של גוג. והן אמת
 שיקבל עונש על מזימתו הרעה, אבל יקבל גם שכר על התוצאה.

25. רש"י במדבר פרק יט פסוק ב
 (ב) זאת חקת התורה – לפי שהטען ואומות העולם מונין את ישראל לומר
 מה המלכה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב זה חקה, גזירה היא מלפני
 ואין לך נקט להרהר אחריה:

26. והגדת
 ופרש רבנו עובדיה מברטנורא שבכל החוקים אין מבינים טעמם,
 ויש לדעת שהבנתנו מוגבלת וקצרה אבל בפרה אדומה יש
 התנגשות וסתירה, שהיא מטהרת טמאים ומטמאת טהורים, ואי
 הבנתה כפולה ומכופלת.

27. אור החיים במדבר פרק יט
 פירוש חקה זו של הטומאה ותנאי טהרתה תסוכב מהתורה, כי על
 ידי שקבלו התורה נעשו עם בני ישראל דבר שהרוחנים השפלים
 תאביים להדבק בהם להיותם חטיבה של קדושה עליונה בחייהם גם
 במוותם, בחייהם שבנוגע במת או יאהילו עליו וכדומה תדבק בהם
 הטומאה שבמת ולא תחפוץ להפרד אם לא בכח גדול אשר חקק ה'
 במצוה האמורה בענין של פרה אדומה, ובמותם גם כן תתרבה
 הטומאה... ישראל מטמאים באהל ואין אומות מטמאין באהל:

וכבר המשלתי במקום אחר ענין זה לב' כלים שהיו אצל בעל הבית
 אחת מלאה דבש ואחת מלאה זבל ופינה אותם והוציאם לחרץ מהחדר
 אותה שהיתה מלאה דבש מתקבצים לה כל הזכוכים והרמשים ואותה
 שהיתה מלאה זבל הגם שיכנסו לה קצת מהרמשים לא ישוה לשל
 דבש, כמו כן אדם מישראל שמת להיותו מלא קדושה המתוקה
 והעריבה בצאת הנפש ונתרוקן הגוף יתקבצו הקליפות לאין קץ שהם
 כוחות הטומאה התאבים תמיד להדבק בקדושה ליהנות מהערב, ולזה
 יטמא באהל...מה שאין כן אשר לא מזרע ישראל להיותו מושלל
 מהקדושה אין כל כך התקבצות הטומאה אלא חלק הממית הנדבק
 בגוף, ואשר יסובב הכל היא התורה:

28. והגדת חקת
 וזהו שהפרה האדומה "מטמאה טהורים" מורה שאין לך אדם שאין
 עליו תביעה, ולו דקה מן הדקה ומצד השני, הפרה האדומה
 "מטהרת טמאים" ולמה הכונה? שקברי נכרים אינם מטמאים
 באהל... ואילו פושעי ישראל בגופם שהסתאבו בכל חטא ונטמאו
 בכל עוון והכבירו עבירות, כפרו בעקר רחמנא לצלן ועברו על כל
 התורה כולה, ובמותם מטמאים. ומדוע? כי כוחות הטומאה
 ממהרים ל"חבית הדבש" לינק ממנה ניצוצות קדושה! "בוא וראה
 אומרת הגמרא "מה בין פושעי ישראל, לנביאי אומות העולם!"

29. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף נד עמוד ב
 בשעה שנכנסו עו"ג להיכל מצאו כרובין מעורין זה בזה. הקשה
 הרב בן מיגאש"ש ז"ל דהא בב"ב (צ"ט א') אמרינן שלא היו
 פניהם איש אל אחיו אלא כשהיו עושין רצונו של מקום

30. והגדת שם
 והנה מצינו שבשעה שנכנסו נכרים... והקשה הריטב"א בשם הר"י
 מיגאש, הלא החורבן בא משום שלא עשו רצונו של מקום והיה
 על הכרובים להראות מרוחקים ומנוכרים? אמת. אבל גם
 כשישראל אינם עושים רצונו של מקום, "בין כך ובין כך קרויים
 בנים, ולעומת הנכרים – טובים אנו עשרת מונים, לאין ערוך. הם
 שיראונו חבוקים בזרועותיו של מקום....

17. תלמוד בבלי מסכת שבת דף יא עמוד א
 משנה.... ולא יקרא לאור הנר.

גמרא... לא יקרא לאור הנר שמא יטה. אמר רבי ישמעאל בן
 אלישע: אני אקרא ולא אטה. פעם אחת קרא ובקש להטות. אמר:
 כמה גדולים דברי חכמים, שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר!

18. דף על הדף שבת דף יב עמוד ב

וצ"ב שהיה די לומר כמה גדולים דברי חכמים, והסיום שאמרו
 ולא יקרא לאור הנר מיותר וכו'. וכתב בספר דברי אליהו להג"ר
 אליהו גורדון ז"ל (ח"י ע' צב) בשם רבינו הגר"א ז"ל: הנה לכל
 מצוה ומצוה יש שני טעמים, האחד על דרך הפשט מה שכתוב
 בתורה טעמה, והשני הוא הטעם אשר לא כתוב בתורה, כי הוא
 נסתר ונעלם. והנה אף שהטעם הפשוט בטל, אבל הטעם שעל דרך
 הסוד נשאר קיים.

זהו שנכשל אדון כל החכמים בלקחו נשים הרבה, ואמר אני אקח
 ולא יסירו את לבבי, כי זהו הטעם מה שאסרה תורה למלך
 להרבות נשים. והחכם מכל אדם נשען על ביתו, ועל כן לא יכשל בדבר זה.
 והראו לו מן השמים אשר לבד הטעם הפשוט, יש עוד טעם שהוא
 על דרך הסוד והנעלם, ועל כן נכשל גם בטעם הפשוט.

זהו שאמרו רבי ישמעאל קרא וביקש להטות, עבור כי הוא סבור
 כי הטעם שמבואר שאסור לקרות לאור הנר שמא יטה הוא הטעם,
 ועל כן אמר אני אקרא ולא אטה. ולכן כמעט נכשל בה, עבור כי
 הראו לו מן השמים, אשר לבד הטעם שמבואר בגמרא ישנו טעם
 נעלם ונסתר. וזהו שאמר כמה גדולים דברי חכמים, רוצה לומר,
 המשנה שאמרה "לא יקרא לאור הנר", ולא כתבה טעם. ולכן לא
 נכשל בה שום אדם, כי איננו יודע למה אסרו, אבל כאשר כתוב בה
 הטעם "שמא יטה", ירהיב אדם עוז בנפשו לאמר אני אקרא ולא
 אטה, ודפח"ח.

19. תהלים פרק קיט פסוק טו

טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמוֹדַי כִּי בְמִצְוֹתֶיךָ הֶאֱמַנְתִּי:

20. חיבור התשובה למאירי - שבר ואון מאמר ב פרק יב

זוה אצלי מאמר דוד ע"ה טוב טעם ודעת למדני כי במצוותיך
 האמנתי, כלומר היה עוזר לי בהתבוננותי טעם דבריך, שלא
 תליתי הקיום בידיעת הטעם אבל שהאמנתי בהם בלא ידיעת
 הטעם

מצד הבורא – אנו בבחינת בנים

21. במדבר פרק כא

כֹּלֵךְ וַיִּפְגְּעוּ וַיַּעֲלֵנוּ הַרְף הַבְּשֵׁן וַיֵּצֵא עֹזֶן מִלֶּךְ-הַבְּשֵׁן לִקְרֹאתֶם
 הָיָא וְכַל־עַמּוֹ לְמַלְוֹמָה אֲדָרְעִי: (כד) וַיֹּאמֶר יְקֹקֶה אֱלֹהֵי-מִשְׁהָ
 אֱלֹהֵי-הַיָּרֵא אֱתוֹ כִּי בְיָדֶךָ גִּתְתִּי אֶתּוֹ וְאֶת-כָּל־עַמּוֹ וְאֶת-אֶרְצוֹ
 וְעִשְׂתִּי לּוֹ כַּאֲשֶׁר עִשְׂתִּי לְסִיזוֹן מִלֶּךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב
 בְּזוֹשְׁבוֹן:

22. תלמוד בבלי מסכת נדה דף טא עמוד א

מאי שנא מעוג – דקמסתפי (ירא), ומאי שנא מסיחון דלא קמסתפי?
 אי"ר יוחנן אר"ש בן יוחי: מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה
 היה בלבן, אמר: שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו, שנאמר
 ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי, ואמר רבי יוחנן: זה עוג שפלט
 מדור המבול.

23. רש"י בראשית פרק יז פסוק יג

(יג) ויבא הפליט – לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה... ומתכוין
 שיהיה לזכרה וישא את שרה:

סיכום

בדורנו אפשר לשמוע פעמים רבות את המשפט "אני לא מתחבר", "לא זורם לי" וכו'. המשפטים האלו הם בעיטה גדולה וטעות גדולה. כל עוד זה היה מצוי רק אצל התלמידים חצי נחמה, לפחות אפשר להשפיע ולנסות לשנות. הבעיה מתחילה כשהמחנך גם מאפשר לעשות רק כשמתחשק ובא. כמחנכים אנו חייבים לפתח אצל הילדים את תחושת העבודת ביחס לבורא. תחושת העבודת, כמה שהיא נראית מרחיקה באמת יש בה קירוב גדול. כמובן שיש לעשות זאת בחכמה ובנעימות אבל זו מדרגה שחייבים לבנות אותה ולא לדלג עליה, המדרגה הזו היא בסיס בעבודת ה'. כשם שלא ניתן לבנות בנין ללא יסודות, כך לא ניתן לבנות עובד ה' ללא מדרגת העבודות!

5-6 – דוד המלך לפני מותו מצוה את בנו שלמה "לסגור חשבון" עם שמעי בן גרא. דוד המלך מדבר עם שלמה על התוצאה הסופית, אבל איך להגיע אליה זה כבר באחריותו של שלמה – "איש חכם אתה וידעת את אשר תעשה". דוד המלך סומך על שלמה שבעזרת חכמתו הוא כבר ידע כיצד למלא את המשימה. שלמה המלך קורא לשמעו ואומר לו: "בנה לך בית בירושלים וישבת שם לא תצא אנה ואנה והיה ביום צאתך ועברת את נחל קדרון ידוע תדע כי מות תמות דמך יהיה בראשך". על דברים אלו תמה ר' חיים שמואלביץ היכן היה כאן קיום הצוואה של דוד, ואיה חכמת שלמה שסמך עליה דוד אביו, כאומר "כי איש חכם אתה וידעת את אשר תעשה לו והורדת את שיבתו בדם שאול", האם זו היא העצה הנכונה להוריד את שיבתו בדם שאול, וכי יש מקום טוב מירושלים, והרי כמה וכמה זקנים בירושלים שלא יצאו מימיהם את שערי העיר הקדושה.... אלא מכאן אנו למדים את היסוד שאמרנו, שאעפ"י שירושלים היא מושש כל הארץ, ויכול אדם לדור בה כל ימיו מבלי צאת את חומותיה, אך כל זה כשהוא עושה כן מדעתו ומרצונו הטוב, אולם בשעה שנעשה מוכרח לשבת בה מבלי אפשרות לצאת ולבוא, הופכת ירושלים בעיניו לבית האסורים, והרי הוא עושה כל טעדיק שבעולם כדי לשבור את כבליו ולפרוץ את חומת בית האסורים ויהי מה.

7-8 – על פי יסוד זה מובן מדוע אמר ר' חנינא: "גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה" שבניגוד לדעה המקובלת יש ערך למעשה האדם, רק אם יש בו משום עשיית רצון ה'. מה שאדם עושה על פי שיקול דעתו, יש לו רק חשיבות משנית ומסופקת. יש תופעה של ילדים שכבר בגיל 8-9 מתחילים לצום יום שלם ופתאום בגיל 13 קשה להם ואין להם כח. יש הסבר אחד לתופעה הזו שבגיל 8-9 יש לילד פת בסלו. הילד יודע שברגע שירצה הוא יכול לשבור את הצום ולא יהיה בכך שום רע. ידיעה זו מקלה עליו לעבור את הצום בקלות שאינו דומה מי שפתו בסלו למי שאין פתו בסלו. אך נראה שיש להסביר הסבר יותר עמוק והוא שלפני גיל 13 הילד צם מחמת שהוא רוצה ובגיל 13 הוא צם מחמת שציוו עליו וכיון שטבע האדם לברוח ממעמד של "כבילות" גם כאן הצום נעשה קשה יותר. על פי הבנה זו נראה לי שטעות גדולה לאפשר לילד לצום יום שלם הרבה לפני בר מצוה (בגיל 11-11 שבאופן זה אנו מפתחים אצלו תלות של הרגשת "כיף לי ובא לי" ביחס לקיום המצוות.

פעם סיפר לי יהודי שניגש אליו בחור מישיבה תיכונית שהיה בשלבי התחזקות. הבחור ניגש בכאב לב ואמר שהוא שכח לספור יום אחד ספירת העומר ושאל מה לעשות. היהודי ענה לו תמשיך לברך הקב"ה משתוקק לברכות שלך. נראה לי שהדרכה זו אינה נכונה משום שאם ההלכה אומרת שלא מברכים, אז לא מברכים. ברגע שאנו נותנים לאדם לפעול על פי רגשותיו, אנו מחנכים אותו להיות עובד ה' על פי הרגש וכקומת בסיס זה מאד לא נכון.

1-2 – פרשתנו פותחת במצוות 'פרה אדומה'. מצות 'פרה אדומה' זוכה לכינוי מיוחד "חקת התורה". בטעם הדבר כתב האוה"ק, כיון שמצוה זו היא חוק ללא טעם, אם יקיימו אותה מעלה עליהם הכתוב כאלו קיימו את כל התורה כולה. מקובל לחשוב שככל שאדם יודע יותר, מבין יותר ומעמיק יותר כך מדרגתו גבוהה יותר. התורה, דרך מצוות 'פרה אדומה' מחדשת לנו שההפך הוא הנכון. המדרגה הבסיסית בעבודת ה' היא עשייה ללא הבנת הטעם אלא עשייה רק משום שהקב"ה צוה. בשיעור זה נעסוק בחשיבות שיש בקומת הבסיס של קיום המצוה רק משום היותה גזירה אלוקית.

3 – הרמב"ם בהלכות מלכים מגדיר מיהו "חסיד אומות העולם" – "כל המקבל שבע מצוות ונזהר לעשותן", אך הרמב"ם מסייג את דבריו ומוסיף – "והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה... אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם". ההגדרה של 'חסיד אומות העולם' – גוי המכיר את מקומו כגוי, מכיר את בוראו ומקיים את המצוות השייכות אליו, לא מחמת הכרעת שכלו אלא מחמת שכך צוהו בוראו.

4 – לכאורה יש לתמוה, מה זה משנה אם הגוי מקיים את התורה מחמת הכרע השכל או מחמת שהבורא צוה, סוף סוף הוא מקיים את המצוות השייכות לו. אלא שבאמת כאן נעוץ הקושי בעבודת ה'. קשה מאד לאדם להרגיש את עצמו "עבד" ו"מוכרח", דהיינו לקיים את המצוות אך ורק מחמת ציווי הבורא יתברך, ונקל לו יותר לעשות לפי שיקול דעתו ולא להרגיש עצמו כבול. קושי זה קיים אצל כל אדם באשר הוא אדם בין יהודי ובין גוי. את הקושי הזה ניתן לראות כבר בגיל קטן, ברגע שהילד מתחיל להבין קצת יותר (באזור גיל 2.5-3), פעמים רבות כאשר אנו מבקשים מהילד לעשות משהו, אנו נתקלים בתגובה "לא רוצה". מהיכן התגובה הזו מגיעה? בדיוק מהקושי של האדם להרגיש כבול. כמובן שבסופו של דבר לילד טוב להיות כבול תחת הוריו לפחות בשלב זה של החיים, אך הקושי הוא קושי ובהורות נכונה גם הילד וגם ההורים מתגברים על הקושי הזה ורואים עד כמה הכבילות בונה ומגדירה לילד גבולות ברורים.

אם נשאל הורים: "האם אתם רוצים שהילד יעשה מה שמבקשים ממנו רק כאשר הוא מבין או גם כשאנו מבין" בדר"כ התשובה שנקבל היא: "גם כשאנו מבין" ואם נמשיך ונשאל מדוע? בדר"כ יענו: "הילד הוא חסר נסיון, ההבנה שלו בין טוב לרע, נכון ולא נכון היא הבנה מאד מצומצמת ועל הילד לדעת שאם אבא ואמא אומרים משהו, כנראה שזה לטובתו. אצל ילד קטן ההורים הם אלוקים, אין לו משהו יותר גבוה מההורים. כשם שפשוט לנו, שהתנהלות נכונה אצל ילד היא לעשות את שהוריו ציוו עליו ללא כל תלות בהבנה, כך עלינו לדעת שצריך להיות היחס בינו לבורא! שהרי המרחק בין הבנה של ילד בן 3 להבנת הוריו הוא קטן פי.... מאשר הבנה שבין האדם לבוראו.

כאשר אנו מתנים את העשייה בהבנה אנו בעצם כופרים במעמד של אדון ועבד. עבד שמועל בתפקידו ועושה כל מה שהאדון מצווה אותו רק לאחר שהוא מבין, באותו רגע במהותו הוא יצא מחזקת עבד. כך גם ביחס לבורא, כל עוד איננו מתנים את העשייה בהבנה, אנו קונים מדרגת עבד, ולהפך, כאשר אנו מתנים את העשייה בהבנה שלנו לא רק שאיננו עבדים אלא אנו הולכים ומתרחקים מהבורא.

והרגיש צורך עז לשבור את הכבלים שעל ידיו, ואף כי לא רצה לעבור במזיד על גדרו, מכל מקום טיכס עצה לעבור על העבירה באונס, ובלבד שיהיה בן חורין ולא עבד.

ועל פי יסוד זה ניתן לבאר את התפילה שאנו אומרים ביוה"כ "על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון", לכאורה יש לתמוה מה הצורך לבקש סליחה על אונס והרי אונס רחמנא פטריה, אלא שפעמים האדם מביא עצמו במודע למצב של אונס כדי שיעבור על העבירה הן משום שרוצה לפרוץ את הרגשת הכבילות והן בשביל לטעום טעם חטא...

הבנת טעמי המצוות פוגמת במדרגת עבד

16-17 - כאשר אדם מתנה את קיום המצוות בהבנת טעמי המצוות, לא רק שהוא יוצא מחזקת עבד, אלא מהר מאד הוא ימצא את עצמו מתרחק מעצם קיום המצוה. בגמרא שאל רבי יצחק: "מפני מה לא נתגלו טעמי תורה?" ותייך: "שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן ונכשל בהן גדול העולם. כתוב 'לא ירבה לו נשים' והטעם מובא בפסוק כדי שלא 'יסור לבבו' ושלמה אמר 'אני ארבה ולא אסור ולעת זקנת שלמה נאמר, שנשיו הטו את לבבו. וכן איסור נוסף – 'לא ירבה לו סוסים' כדי שלא ישיב את העם מצרימה ושלמה אמר אני ארבה ולא אשיב ובסוף עבדיו של שלמה שסחרו בסוסים נשאר לידור במצרים.

17-18 - דוגמא נוספת אנו מוצאים במסכת שבת. במשנה נאמר "ולא יקרא לאור הנר". המשנה לא מביאה טעם לאיסור קריאה לאור הנר אך בגמרא מבואר שטעם האיסור הוא מחשש שמא יטה. ואמר ר' ישמעאל בן אלישע: "אני אקרא ולא אטה" ומספרת הגמרא שפעם אחת קרא וביקש להטות ואמר: "כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר. באופן פשוט ניתן לבאר שר' ישמעאל אומר כמה גדולים דברי חכמים שאמרו לא יקרא לאור הנר מחמת שאם יקרא יבוא להטות, שהרי אני קראתי וכמעט הטיתי, אך לפי הסבר זה היה מספיק לומר "כמה גדולים דברי חכמים" ולא להוסיף "שאמרו לא יקרא לאור הנר". ואם כן יש לבאר אחרת את דברי ר' ישמעאל. כפי שאמרנו, במשנה מובא האיסור לא לקרוא לאור הנר ללא טעם. על כך אומר ר' ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שאמרו "לא יקרא לאור הנר" ולא המשיכו לבאר את הטעם, שהרי ידעו חכמים שאם יבארו את הטעם יבוא אדם לומר אם זה הטעם אז אני אקרא ולא אטה כפי שבאמת ארע לר' ישמעאל. שוב אנו רואים איך הבנת טעמי המצוות לא רק שלא מביא לקרוב אלא מביא אף לרחוק. וכפי שביאר הגר"א שלכל מצוה ומצוה יש שני טעמים האחד על דרך הפשט מה שכתוב בתורה טעמה, והשני הוא הטעם אשר לא כתוב בתורה, כי הוא נסתר ונעלם. והנה אף שהטעם הפשוט בטל, אבל הטעם שעל דרך הסוד נשאר קיים. ולכן אף כאשר נראה לאדם שהוא מבין את טעם המצוה, אינו מבין אלא רק את טעמה הגלוי אבל הטעם הנסתר תמיד יישאר טעם נסתר.

19-20 - ואם נשאל האם אין שום עניין להבין טעמי המצוות. דוד המלך ענה על שאלה זו ואמר "טוב טעם ודעת למדני" כלומר, ודאי שיש עניין וחשיבות להבנת טעמי המצוות אך כל זה בתנאי ש"במצוותיך האמנת", כלומר האמונה בקיום המצוות אינה קשורה כלל להבנת טעם המצווה והרצון להבין את טעמי המצוות מגיעה רק על גבי האמונה הפשוטה של שאין המעשה תלוי בהבנה.

אמנם העיסוק שלי אינו "קרוב" ויתכן שבקרוב יש כללים שונים, אבל כהדרכה כללית ודאי שאין זה לבנות את היסודות בעבודת ה' על פי הרגש.

9-10 - תופעה שהולכת וגדלה במחוזותינו היא תפילה עם כוונות. לפי שנתייחס לתופעה כתופעה נעיין בכמה קורות. בגמרא ר"ה הקשו למה תוקעים בשופר וביאר רבי אלימלך מליז'נסק ששאלת הגמרא היא, מה הכוונה שצריך לכוון בתקיעות. היינו מצפים שהגמרא תענה תשובה עמוקה שתאיר לנו את כל ר"ה באור חדש, אך תשובת הגמרא מאד פשוטה "רחמנא אמר תקעו". האם כוונה פשוטה זו היא הכוונה המעלה את כל תקיעותנו לרצון??? האם לא צריך לכוון בשמות וצרופים? והתשובה היא לא! וכמו שאמר רבי ברוך ממז'יבוז' על הפסוק "כי הגדלת על שמך אמרתך" שבודאי יש בכל מצוה "שמות" וכוונות קדושות, אבל הכוונה היותר גדולה היא: "אמרתך", שאמר ונעשה רצונו.

ובהקשר דברים אלו אי אפשר שלא להזכיר את דברי המש"ב בסימן צח ס"ק א וז"ל: אל יכוין האדם בשמות ויחודים, רק יתפלל כפשוטו להבין הדברים בכונת הלב, אם לא מי שהוא בא בסוד ד' ויודע לכוין ביה בלבא ורעותא ודחילו, דאי לאו הכי ח"ו מקלקל בזה הרבה ובתשובת רש"ל כתב באורך **והעיד על הר"ש שאמר אחרי שלמד סתרי הקבלה שהוא מתפלל כתינוק בן יומו.**

וכעת נתייחס לתופעה כתופעה. אינני רוצה להכנס לסגנונות בעבודת ה', כל אחד והאות שלו בתורה. אולם פעמים אדם מפתח לעצמו שיטה בעבודת ה' ואוטומטית פוסל את כל שאר השיטות. אינני בא לומר ואיני יודע, אם מי שמכוון כוונות זה טוב או לא טוב, אבל מי שחושב שתפילה ללא הכוונות המיוחדת אינה מועילה, יש לפקפק בכל עבודת ה' שלו. כוונות של שמות וצרופים מועילים רק **על גבי ההבנה** הפשוטה שעלינו לעשות כעבדים העושים את רצון האדון גם ללא ההבנה.

11-15 - פעמים שהאדם 'נמלט' מקיום מצוות עשה או נכשל במצוות לא תעשה בטענת אונס ואכן התורה פטרה את האדם כשהוא אנוס- אונס רחמנא פטריה. אך עלינו להתבונן מהו אונס שעליו התורה פטרה ומהו 'אונס' שעליו צריך כפרה.

בגמרא, הביא ר' יוחנן את הפסוק "ישירים הם דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם" וכדוגמא לבאור הפסוק הביאו את לוט ובנותיו, הבנות שהתכוונו לשם מצוה עליהם נאמר – "צדיקים ילכו בהם" ולוט על אותו מעשה, כיון שכוונתו לא היתה נקייה והתכוון לשם עבירה עליו נאמר – "ופושעים יכשלו בהם". (אין להקשות מדוע הגמרא אומרת שללוט היה אסור לבוא על בנותיו ממאן דאמר שגוי לא נאסר בבתו, משום שגם לשיטתו כל זה מצד דין תורה אבל מדור המבול כולם נהגו איסור ומנהג זה הרי הוא כנדר). לכאורה יש לתמוה מדוע חז"ל באים בביקורות על לוט, הרי כשלוט עשה את המעשה הוא היה שיכור כל'וט' ולא במצב של בר דעת כפי שהתורה מעידה - "ולא ידע בשכבה ובקומה" ואם כן הרי הוא אנוס? אלא שבש"ת דובב מישירים ביאר שכל זה ניתן לומר על הלילה הראשון, אבל בלילה השני שכבר ידע מה קרה לו מחמת השכרות היה לו להזהר ולא להביא עצמו למצב של 'אונס' ואם בכל זאת הביא עצמו למצב של 'אונס' סימן שטוב לו עם אונס מסוג זה ובעיני ה' דבר זה מגונה.

ולענייננו עדין יש להקשות מה הרוויח לוט מכל הסיפור, הרי סוף סוף בשעת המעשה היה "שיכור כלוט" ויצא מכלל "בר דעת" ומה הנאה יש לו מן העבירה? אלא הן הדברים שמאחר שלוט היה גדור מן העריות נעשה "מוכרח" בדבר

בפרשתנו ניתן לתת כיוון מחשבה. האו"ח מדבר על הטומאה הקיימת אצל היהודים ביחס לטומאה אצל הגויים. מדיני טומאה וטהרה יוצא שישראל מטמא יותר מהגוי, שהרי ישראל מטמא באוהל ואין גוי מטמא באוהל. כדי לבאר נקודה זו מביא האוה"ק משל לשני כלים שהיו אצל בעל הבית, כלי אחד מלא דבש וכלי שני מלא בזבל. בעל הבית פינה את הכלים מחוץ לביתו. הכלי עם הדבש מהר מאד התמלא בזבובים וכדו' לעומת הכלי שיש בו זבל, שעל אף שהגיעו זבובים, מכל מקום אין מה להשוות לכמות הזבובים שבאו לכלי עם הדבש. כך גם אצל היהודים והגויים. יהודי נמשל לדבש והגוי לזבל. כשם שהזבובים יודעים להבחין בין דבש לזבל והם באים לדבש, כך הם גם יודעים להבחין בין ישראל לעמים וכיון שישראל הם קדושים נמשכים אליהם כל כוחות הטומאה יותר מלגויים.

פרה אדומה "מטהרת טמאים" ולמה הכונה? שקברי נכרים אינם מטמאים באהל... ואילו פושעי ישראל בגופם שהסתאבו בכל חטא ונטמאו בכל עוון והכבירו עבירות, כפרו בעקר רחמנא לצלן ועברו על כל התורה כולה, ובמותם מטמאים. ומדוע? כי כוחות הטומאה ממהרים ל"חבית הדבש" לניק ממנה ניצוצות קדושה! "בוא וראה אומרת הגמרא "מה בין פושעי ישראל, לנביאי אומות העולם!"

ומכל מקום היא גם מטמאה את הטהורים כדי לומר לאדם שיש עוד עבודה וכמה שאנו נראים לעצמנו נקיים וטהורים באה התורה ואומרת אל תפסיק להתקדם ולהתקדש תמיד אפשר להתעלות.

29-30 על פי יסוד זה ניתן לתרץ את קושיית הר"י מיגאש כיצד יתכן שבזמן החורבן ראו שהכרובים היו מעורים זה בזה, הרי אמרו חז"ל, שהכרובים היו מעורים רק בזמן שישראל עושים רצונו של מקום והחורבן הרי בא, על כך שלא עשו רצונו של מקום. אלא שישראל "בין כך ובין כך קרויים בנים ולעומת הנוכרים, טובים אנו עשרת מונים. דבר זה בא לידי ביטוי בכך שבשעה שהוציאו הנכרים את הכרובים אל מחוץ להיכל הראה להם הקב"ה שגם בשעות הקשות אנו מעורים זה בזה בקשרי אהבה שישראל אף על פי שחטא ישראל הוא!!!

חברים יקרים!

המדרגה הבסיסית בקיום המצוות היא להיות בבחינת עבד. משמעות הדבר שאנו מקיימים את המצוות לא משום שהם מועילות ולא משום שאנו מחפשים להתעלות אלא משום שהקב"ה ציווה. הביטוי הגדול לאהבה הוא בכך שאנו עושים גם כשאנו לא מבינים, עשייה ללא הבנה משרישה בנו את היחס של עבד ואדון.

אין בעיה לנסות ולהבין את טעמי המצוות כל זמן שאין אנו מתנים את קיום המצוות בהבנת הטעמים.

עלינו לדעת שכל זה מצדנו, אך מצד הבורא אנו תמיד אהובים ורצויים. אבינו שבשמים הוא אב רחום וחנון, אפילו מעשים שכלל לא התכוונו בהם לטובה, אם דרכם התגלגלה טובה, גם עליהם נקבל שכר. כמובן שאסור שידיעה זו תביא אותנו לרפיון בעבודת ה', כל מטרת ידיעה זו, היא להציל מייאוש ולדעת שגם אם עד היום התנהלנו לא כשורה תמיד אפשר לחזור בתשובה ותשובתנו תתקבל ברצון!!!

שבת שלום ומבורך!

לפני שנעבור לחלקו השני של השיעור. אפשר לקחת את היסוד שלמדנו גם לחיי הזוגיות. בחיי זוגיות יש תחומי אחריות שונים. המשימות בבית מתחלקים לשניים - יש דברים שהם באחריות הבעל ויש דברים שהם באחריות האשה. כשאנו אומרים על דבר מסוים שהוא באחריות האשה, אין זה אומר שהבעל יכול לשבת רגל על רגל, להפך הבעל הוא ת.פ (תחת פיקודה) של אשתו, כלומר אשתו האחראית שהדבר יתבצע, יתכן מאד שהמבצע בפועל יהיה הבעל. לדוגמא, ניקח את תחום נקיון הבית. הדאגה לנקיון נמצא באחריות האשה. אבל הביצוע בפועל, פעמים רבות נעשה על ידי הבעל. אחד הדברים שיכולים לעצבן את הבעל זה הערות של האשה: "למה לא ניקית מאחורי הדלת, למה לא הזזת את הספה, למה יש אבק על התקרה ולמה התנור נראה כאלו הוא כבר אצלנו ששים שנה. תגובה נפוצה של הבעל: "אשתי היקרה את רוצה לנקות בבקשה הנה המגב, הנה הסקוץ' והנה הסמרטוט, בהצלחה רבה". ומה תהיה התגובה של האשה? יש כמה אפשרויות: 1. דכאון. 2. בכי. 3. כעס. 4. או שתם תסכול. כאשר אשה מבקשת מהבעל שיעשה משהו, גם אם לנו זה נראה הכי לא חשוב בעולם, זה בכלל לא משנה, אם האשה ביקשה אנחנו עושים בין אם נראה ובין אם לא נראה, בשורה התחתונה זה מה שעושה לה טוב ואם נתחיל להכניס את הסברות שלנו בתוך הסיפור הזה האשה תרגיש שאנו מזלזלים בדברים שחשובים לה. גם אשה שתשתוק ולא תאמר מילה בתוך תוכה היא מרגישה שהבעל מזלזל ברצונותיה, אולי הבעל "הרוויח" מעט בכך שהוא מנקה פחות, אבל הוא הפסיד הרבה בכך שהוא ציער את אשתו...

מצד הבורא אנו בבחינת בנינים

עד כה דיברנו על העבודה מהצד שלנו כלפי ריבוננו של עולם כעת נעבור להתבונן עד כמה אלוקינו הוא אב רחום וחנון שעל כל מעשה טוב הוא מסתכל בעין יפה ונותן שכר, אפילו כאשר המעשה לא נובע ממקום טהור.

21-24 – בפרשתנו מסופר על כך שעוג יוצא למלחמה על ישראל. הקב"ה אומר למשה- "אל תירא אותנו כי בידך נתתי אותו ואת כל עמו..." , מבואר שמשה היה ירא מעוג. בגמרא הקשו מה "זכה" עוג, שמשה ירא ממנו, מה שלא מצינו אצל סיחון ותרצו שמשה חשש שלעוג תעמוד זכות על כך שהלך ואמר לאברהם אבינו שלוט נשבה. ולכאורה יש לתמוה מהי ה"זכות" של עוג הרי רש"י כותב שכל הסיבה שלוט אמר לאברהם שלוט נשבה, היתה כדי שאברהם יצא למלחמה וימות, והוא לוט יוכל לקחת את שרה לאשה. אלא שכללות הכל יצא ממלחמת המלכים קידוש ה' עצום ורב, ובגמרמתו של גוג. ואם כך אצל הגויים אז אצל ישראל על אחת כמה וכמה שאפילו על מעשה טוב שבא רק בגמרא הקב"ה משלם שכר.

25-28 – מקור נוסף ממנו אפשר ללמוד עד כמה חביבים ישראל על הבורא מוצאים אנו ביסוד הדין של פרה אדומה.

כבר ראינו ש"פרה אדומה" היא מצוה שהשטן ואומות העולם מזלזלים ושואלים מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה. וביאר רבנו עובדיה שתמיהת הגויים באה מחמת הסתירה שיש במצוה זו שמצד אחד מטמאת את הטהורים ומאידך מטהרת את הטמאים ודבר זה אינו מובן. על פי דברי האוה"ק

